

Agnieszka Siedlecka, Gabriela Wielogórska

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

**CZYNNIKI DETERMINUJĄCE PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI
AGROTURYSTYCZNEJ PRZEZ WIEJSKIE GOSPODARSTWA DOMOWE
NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO**

*FACTORS DETERMINING THE AGRITOURISM ACTIVITY BY RURAL HOUSEHOLDS
ON THE EXAMPLE OF THE LUBLIN PROVINCE*

Słowa kluczowe: gospodarstwo domowe, dochody, agroturystyka

Key words: household, income, agritourism

JEL codes: Q12, D1

Abstrakt. Poziom dochodów osiąganych przez wiejskie gospodarstwa domowe prowadzące działalność rolniczą jest niższy w porównaniu z pozostałymi typami gospodarstw. Jednym ze sposobów uzyskiwania dodatkowych środków finansowych na obszarach wiejskich jest świadczenie usług turystycznych (np. agroturystycznych). Obszary wiejskie województwa lubelskiego charakteryzują się szczególnie korzystnymi warunkami środowiskowymi dla realizacji tego rodzaju działalności. Celem artykułu jest określenie czynników wpływających na podjęcie decyzji o rozpoczęciu działalności agroturystycznej. Postawiono hipotezę, że czynnikiem w największym stopniu wpływającym na decyzję była potrzeba pozyskania dodatkowego źródła dochodów. Weryfikacja postawionej hipotezy możliwa była dzięki badaniom zrealizowanym w grupie 51 kierowników gospodarstw domowych świadczących usługi agroturystyczne. Uzyskany materiał empiryczny pozwolił stwierdzić, że czynnikiem który w największym stopniu wpłynął na decyzję o rozpoczęciu świadczenia usług agroturystycznych było atrakcyjne położenie gospodarstwa.

Wstęp

Turystyka XXI wieku stanowi bardzo ważny wskaźnik jakości życia współczesnego społeczeństwa [Stasiak 2008], a także jest miernikiem poziomu rozwoju cywilizacyjnego [MSiT 2008]. Lata 80. XX wieku uznawane są za kolejny etap rozwoju turystyki wiejskiej – utworzenie się jej nowej formy jaką jest agroturystyka [Przeclawski 1997]. W Polsce początek intensywnego rozwoju nowego typu turystyki wiejskiej przypada na początek lat 90. XX wieku [Raport... 2007]. Przyczyną tworzenia się coraz większej liczby gospodarstw agroturystycznych na terenach Polski, były korzyści ekonomiczne płynące z prowadzenia usług turystycznych, które stanowiły uzupełnienie niewielkiego budżetu większości gospodarstw rolnych [Sznajder, Przezbórska 2006]. Pojęcie turystyka wiejska jest ściśle związane z agroturystyką, lecz używanie zamiennie terminów do pojęcia turystyka wiejska jest niepoprawne, gdyż „turystyka wiejska jest terminem szerszym i obejmuje te formy turystyki, które nie burzą równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej obszaru wiejskiego. Są to poza gospodarstwami agroturystycznymi, kwatery prywatne, małe hotele czy pensjonaty. Mieszczą się one często w budynkach dawnych młynów, spichlerzy, stajni, itp.” [Wiatrak, Nurzyńska 2010, s. 25]. Agroturystyka, ekoturystyka czy turystyka na obszarach wiejskich są różnymi formami szeroko pojmowanej turystyki wiejskiej, stanowiącymi jej część. Agroturystyka to część turystyki wiejskiej, która jest ściśle powiązana z wykonywaniem pozarolniczej działalności gospodarczej zlokalizowanej na obszarach wiejskich i odnosi się głównie do wynajmowania turystom bazy noclegowej, a także do współuczestnictwa usługobiorców w życiu mieszkańców gospodarstw rolnych [Nitkiewicz-Jankowska 2005]. Taka forma turystyki to sposób na relaks, który realizowany jest w postaci pobytu na terenach wiejskich, cechujących się rolnictwem [Karbowiak 2011].

Współcześnie także głównym motywem prowadzenia działalności turystycznej na obszarach niezurbanizowanych są przede wszystkim niskie dochody społeczności, a więc chęć pozyskania dodatkowych dochodów lub poprawy komfortu życia [Kryński 2003]. Turystyka wiejska może być dodatkowym źródłem wzrostu dochodu nie tylko rodzin i miejscowej społeczności, ale także całej gminy [Krzyminiewska, Sikora 2003]. Prowadzenie agroturystyki cechuje się także łatwością oraz dobrą dostępnością w pozyskiwaniu środków pieniężnych, co przekłada się na wzrost liczby usług agroturystycznych [Sikora, Jęczmyk 2005]. Wsparcie finansowe ma istotny wpływ na rozwój działalności agroturystycznej [Balińska, Sikorska-Wolak 2009]. W latach 2007-2013 właściciele gospodarstw agroturystycznych otrzymali dofinansowanie na przedsięwzięcie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z funduszy unijnych [<http://www.dodr.pl>]. Współcześnie PROW na lata 2014-2020 także daje możliwość pozyskiwania środków finansowych na rozpoczęcie działalności, lecz „proponuje się tylko wsparcie osób, deklarujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, rezygnując ze wsparcia gospodarstw zamierzających podejmować zadania w zakresie różnicowania działalności. Eliminuje to wspieranie chociażby agroturystyki czy drobnego przetwórstwa prowadzonego w gospodarstwie” [<http://www.farmer.pl>]. Innym źródłem pozyskiwania środków finansowych przez osoby zakładające działalność agroturystyczną są kredyty inwestycyjne na cele agroturystyczne [<http://www.efrwp.pl>].

Województwo lubelskie, pomimo korzystnych warunków środowiskowych do rozwoju działalności agroturystycznej [Kobyłka, Sawicki 2016], charakteryzuje się niskim udziałem gmin z gospodarstwami agroturystycznymi. Badania Lucyny Przezbóskiej-Skobiej i Sławomira Sobotki wskazują, że gospodarstwa takie występują w 55 gminach wiejskich i miejsko-wiejskich – 28% ogółu gmin [2016].

Materiał i metodyka badań

Celem artykułu jest określenie czynników wpływających na podjęcie decyzji o rozpoczęciu działalności agroturystycznej. Postawiono hipotezę, że czynnikiem w największym stopniu wpływającym na decyzję była potrzeba pozyskania dodatkowego źródła dochodów. Dla realizacji celu artykułu na przełomie maja i czerwca 2016 roku przeprowadzone zostały badania ankietowe z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza. Dobór próby do badań był dobozem celowym. Kwestionariusz ankiety przesłano drogą elektroniczną do 233 gospodarstw świadczących usługi agroturystyczne z terenu województwa lubelskiego. Wykazy i adresy email poszczególnych gospodarstw uzyskano ze stron internetowych oferujących tego rodzaju usługi oraz informacji uzyskanych z ośrodków doradztwa rolniczego. Zwrotność poprawnie wypełnionych kwestionariuszy wyniosła 22%. Uzyskane dane poddane zostały analizie statystycznej z wykorzystaniem programu SPSS. Zastosowano analizy z wykorzystaniem metod statystyki opisowej.

Wyniki badań

Rozwój działalności z zakresu świadczenia usług turystycznych związany jest z czasem prowadzenia tego rodzaju aktywności. W badanej grupie podmiotów średni okres wynosił 11,05 lat (odchylenie standardowe 6,46). Jednak współczynnik zmienności wskazuje, na silne zróżnicowanie wartości zmiennej i występowanie silnego rozproszenia zmiennej (współczynnik zmienności 58,46%). Dlatego warto zwrócić uwagę, że okres świadczenia usług agroturystycznych w gospodarstwach domowych opisuje rozstęp na poziomie 29 lat (minimalny okres świadczenia usług 1 rok, maksymalny 30 lat). Dominującą grupę stanowiły gospodarstwa świadczące usługi od 11 do 20 lat – 41,1%, najmniej licznie wystąpiły podmioty istniejące powyżej 20 lat – 6%. Wielkość mediany dla charakteryzowanej zmiennej wyniosła 10 lat. Oznacza to, że 50% gospodarstw domowych świadczy usługi agroturystyczne poniżej bądź równo 10 lat, a w przypadku pozostałych okres istnienia na rynku usług z zakresu turystyki wiejskiej wynosił powyżej bądź równo 10 lat.

W zdecydowanej większości badane gospodarstwa mają możliwość świadczenia usług agroturystycznych przez cały rok (84,3%), pozostałe zaś jedynie sezonowo. Możliwości pozyskiwania turystów wiążą się zarówno z możliwościami zakwaterowania, jak i ofertą dodatkową, która stanowi produkt gospodarstwa. Analizując możliwości zakwaterowania, w biorących udział w badaniu gospodarstwach, można mówić o różnorodnej ich skali. Wystąpił bowiem, zarówno gospodarstwa oferujące minimalną liczbę miejsc noclegowych na poziomie 4, jak i podmioty mogące zakwaterować w tym samym czasie ponad 30 gości. W zdecydowanej większości dominowały jednak gospodarstwa stwarzające warunki wypoczynku dla 20 gości jednocześnie (80%). Gospodarstwa oferowały zróżnicowane możliwości zakwaterowania w postaci pokoi gościnnych (100%), domków letniskowych (27,5), przyzagrodowych pól namiotowych (8%), a w 6% gospodarstw istniała również możliwość noclegu w warunkach ekstremalnych – np. w stodole.

Rozwój i możliwości pozyskiwania klientów w poszczególnych gospodarstwach agroturystycznych zależały m.in. od oferty gospodarstwa pozwalającej gościom na wypoczynek w komfortowych warunkach, jak i od atrakcyjnie spędzonego czasu wolnego. Badane gospodarstwa charakteryzowały się zróżnicowaną ofertą w tym zakresie. Wszystkie podmioty oferowały swoim gościom możliwość grillowania lub miejsce na ognisko. Wystąpiła zdecydowanie mniejsza grupa gospodarstw oferujących w ramach wypoczynku gościom aktywne formy spędzanie czasu wolnego przez wypożyczanie sprzętu turystycznego (71,6%), łowienie ryb (35,3%) lub organizację pokazów edukacyjnych (19,6%).

Zróżnicowanie poszczególnych elementów współtworzących ofertę turystyczną wiąże się z możliwościami, które występują w gospodarstwach, ale także zależy od ich kreatywności. O ile kosztochłonne jest stworzenie oferty jazdy konnej (15,7%), o tyle organizacja placu zabaw dla dzieci (86,3%) lub boiska do gier zespołowych (56,9%) wiąże się z pomysłowością i aktywnością członków gospodarstwa domowego. Jedynie ponad 40% gospodarstw stwarza możliwość przebywania w bliskim kontakcie ze zwierzętami gospodarskimi, a także domowymi. Jest to mały odsetek gospodarstw szczególnie ze względu na to, jak twierdziła Ewa Kuźnicka z zespołem badaczy, że możliwość wypoczynku na wsi to szansa na spotkanie ze zwierzętami, do których mieszkańcy miast mają utrudniony dostęp i niewielki kontakt [Kuźnicka i in. 2015]. Wykorzystanie tego elementu gospodarstwa stwarza możliwość wyróżnienia się na tle innych tego typu gospodarstw.

Jak wskazują badania realizowane w 2010 roku przez Daniela Puciato i Barbarę Woś na grupie 24 gospodarstw agroturystycznych z obszaru Świętokrzyskiego Parku Narodowego i jego otuliny, można mówić o innowacyjności produktów agroturystycznych. Wśród innowacyjnych produktów wprowadzonych w badanej przez nich grupie wymieniali m.in.: organizację warsztatów, udział w koncertach kapel ludowych, przejażdżki bryczką, wypiek chleba [Puciato, Woś 2011]. Zbliżone produkty występowały także w badanych gospodarstwach z terenu województwa lubelskiego. Wśród nich można wymienić takie elementy oferty, jak możliwość udziału w imprezach regionalnych (52,9%), biesiadowanie przy muzyce (66,7%), organizacja polowania i obserwowania przyrody (52,9%). Wśród innych specyficznych produktów prowadzący gospodarstwa agroturystyczne wymieniali: warsztaty z lepienia pierogów, prania na tarze, robienia masła i sera, darcia pierza, florystyczne, sadownicze, nauka gotowania tradycyjnych potraw, robienia przetworów, wypieku chleba, a także nauka garncarstwa i kowalstwa.

Wydaje się zasadne stwierdzenie, że niezbędna jest wymiana wzajemnych doświadczeń i spostrzeżeń pomiędzy przedstawicielami poszczególnych gospodarstw lub stowarzyszeń zrzeszających je, w celu wprowadzania produktów turystycznych, które cieszą się zainteresowaniem na innych terenach. Nie zawsze bowiem właściciele sami indywidualnie są w stanie wykreaować nowy produkt, a możliwość wykorzystania doświadczeń innych może stworzyć nowe perspektywy rozwoju.

Prowadzenie każdej formy działalności gospodarczej wiąże się z podejmowanym ryzykiem, związanym z różnego rodzaju ograniczeniami jakie występują. Można także mówić o różnorodnych czynnikach, które wpływają na decyzję o rozpoczęciu określonej działalności. Działalność turystyczna na obszarach wiejskich jest jednym z założeń wielofunkcyjnego rozwoju. Stwarza zarówno możli-

wości na pozyskiwanie dodatkowych dochodów przez mieszkańców wsi, jak i umożliwia efektywne wykorzystywanie zasobów. Zarówno zasobów posiadanych przez gospodarstwa domowe, jak i tych stanowiących dobra publiczne. Podjęcie decyzji o poszerzeniu działalności rolniczej o dodatkowe świadczenie usług agroturystycznych, jak ma to miejsce w przypadku tej formy aktywności ekonomicznej, wiąże się z wpływem różnorodnych czynników. Wśród nich wymienić można zarówno czynniki ekonomiczne, takie jak posiadany majątek w postaci infrastruktury i środków na inwestycje, ale również czynników o charakterze społeczno-kulturowym i geograficznym.

Tabela 1. Średnia ocen czynników wpływających na fakt rozpoczęcia działalności agroturystycznej w gospodarstwie domowym*

Table 1. Average assessment of factors affecting the start of agritourism activities in the household*

Wyszczególnienie/ Specification	Średnia ocena/ Average rating	Odchylenie standardowe/ Standard deviation	Współczynnik zmienności/ Coefficient of variation **
Atrakcyjność mojego miejsca zamieszkania/ The attractiveness of the place of residence	4,21	0,83	19,71
Położenie w regionie turystycznym/ Location in the tourist region	3,94	1,10	27,92
Poszukiwanie dodatkowych źródeł dochodów/ Searching for additional sources of income	3,88	1,07	27,58
Życie w zgodzie z naturą/Living in harmony with nature	3,62	1,16	32,04
Popyt na noclegi/Demand for accommodation	3,43	1,17	34,11
Chęć poznania nowych ludzi, ich obyczajów/ Willingness to meet new people, their customs	3,05	1,36	44,59
Wykorzystanie lokalnych zasobów/Use of local resources	3,01	1,19	39,53
Uboga baza noclegowa w gminie/ Poor accommodation base in the commune	2,92	1,27	43,49
Możliwość skorzystania z funduszy UE/ Possibility of using EU funds	2,66	1,53	57,52
Zajmowanie się działalnością prośrodowiskową/Dealing with pro-environmental activities	2,37	1,28	54,01
Sprzyjający system podatkowy/Favourable tax system	2,31	1,40	60,61
Brak pracy, innych możliwości zatrudnienia/Lack of employment, no other employment opportunities	2,29	1,23	53,71
Przykład udanego przedsięwzięcia turystycznego w sąsiedztwie/Example of a successful tourist enterprise in the neighborhood	2,03	1,16	57,14
Tradycja rodzinna/Family tradition	1,82	1,14	62,64
Moda/Fashion	1,80	0,98	54,44
Zachęta doradcy rolnego/władz gminy/Encouragement of the agricultural adviser/commune authorities	1,60	0,91	56,88

* ocena dokonana w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo mały wpływ czynnika na decyzję, zaś 5 bardzo duży wpływ/the assessment is made on a scale of 1 to 5, where 1 means that a factor has a very low impact on the decision, and 5 stands for a very large impact

** wartość współczynnika zmienności wyrażana jest w procentach. Przyjmuje się, iż wartość powyżej 60% wskazuje na bardzo silne zróżnicowanie, grupa jest niejednorodna i średnia nie ma wartości poznawczej [Zajac 1988]/the value of the coefficient of variation is expressed as a percentage. It is assumed that the value above 60% indicates very strong differentiation, the group is heterogeneous and the average is of no cognitive value [Zajac 1988]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań
Source: own study based on research

Badani respondenci poddali ocenie wybrane czynniki wpływające na decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało bardzo mały wpływ czynnika na decyzję, a 5 bardzo duży. Uzyskane w analizie wyniki statystyk opisowych w postaci średniej wskazują, że czynnikiem w zdecydowanie największym stopniu wpływającym na decyzję była atrakcyjność miejsca zamieszkania (średnia ocena 4,21, odchylenie standardowe 0,83) oraz położenie w regionie turystycznym (tab. 1).

Gospodarstwa domowe rolników są gospodarstwami o zdecydowanie niższych dochodach w porównaniu z innymi typami gospodarstw. Według danych GUS pochodzących z badań budżetów gospodarstw domowych poziom średnich dochodów rozporządzalnych na osobę w gospodarstwach domowych rolników w 2016 roku kształtował się na poziomie 1151,28 zł. W tym samym roku dochód w gospodarstwach pracowników wynosił 1494,79 zł, a emerytów i rencistów 1498,79 zł [GUS 2017]. Analiza danych z lat 2007-2016 wskazuje na występowanie tego rodzaju tendencji. Uzyskane wyniki badań wskazały, że poszukiwanie dodatkowych źródeł dochodów stanowiło trzeci pod względem ważności czynnik wpływający na decyzje o rozpoczęciu świadczenia usług agroturystycznych (tab. 1).

Rozwój usług agroturystycznych jest jednym z czynników wpływających na kształtowanie się sytuacji na rynku pracy, szczególnie na obszarach wiejskich. Wykorzystywanie wolnej siły roboczej na wsi stwarza możliwość całkowitej likwidacji lub ograniczania bezrobocia w środowisku wiejskim [Matlegiewicz 2015]. Jednak, jak wskazują uzyskane wyniki badań, zdecydowanie mniej ważnym czynnikiem zachęcającym do podejmowania aktywności w obszarze usług agroturystycznych jest brak pracy (w porównaniu np. z położeniem w regionie turystycznym). Średnia ocena tego czynnika kształtowała się na poziomie 2,29 (odchylenie standardowe 1,23).

Warto zwrócić uwagę na czynniki środowiskowe, takie jak potrzeba życia w zgodzie z naturą i aktywność w działalności prośrodowiskowej. Rosnąca świadomość społeczna związana z rolą dbałości o środowisko przyrodnicze, o zasoby naturalne wpływa na kształtowanie się nowych postaw nabywczych konsumentów i postaw przedsiębiorców. Świadczenie usług agroturystycznych jest jednym z elementów postawy opiekuńczej względem środowiska. Prowadzących gospodarstwa wskazali, że czynnikiem, którym jest potrzeba życia w zgodzie z naturą, był dla nich ważny przy rozpoczynaniu działalności (średnia 3,62, odchylenie standardowe 1,16).

Niepokojący jest fakt, że na bardzo niskim poziomie oceniono zachętę instytucji, m.in. w postaci władz gminy. Samorząd gminny jest jednostką, która winna dążyć do rozwoju turystyki wiejskiej na swoim terenie, zarówno ze względu na dbałość o jakość życia swoich mieszkańców, ale także ze względu na możliwości rozwoju gminy.

Podsumowanie

Prowadzenie działalności agroturystycznej wiąże się z dodatkową formą aktywności wszystkich członków gospodarstw domowych. Jest to jednocześnie forma wykorzystania nie tylko zasobów pracy, ale i zasobów majątkowych stanowiących własność gospodarstwa. Czynnikaми, które w największym stopniu wpływają na podjęcie decyzji o prowadzeniu działalności agroturystycznej w badanej grupie było położenie w turystycznym regionie oraz atrakcyjność miejsca zamieszkania. Postawiona hipoteza nie znalazła potwierdzenia, czynnik ekonomiczny nie stanowił głównego powodu w opinii respondentów.

Uzyskane wyniki wskazują, że samorządy lokalne dążąc do rozwoju zrównoważonego i wielofunkcyjnego, przez kreowanie turystyki wiejskiej, powinny podejmować zdecydowanie aktywniejsze działania, mające m.in. na celu pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców wsi.

Literatura/Bibliography

- Balińska Agata, Izabella Sikorska-Wolak. 2009. *Turystyka wiejska szansą rozwoju wschodnich terenów przygranicznych na przykładzie wybranych gmin* (Rural tourism as a chance for the development of eastern border areas on the example of selected municipalities). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- GUS. 2017. *Budżety gospodarstw domowych w 2016 roku* (Household budgets in 2016). Warszawa.
- Karbowiak Katarzyna. 2011. Turystyka wiejska i agroturystyka – stan obecny i perspektywy rozwoju. [W] *Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia* (Rural tourism and agritourism – current status and development prospects. [In] *Functioning and development of modern tourism – selected issues*), ed. I. Ozimek, 165-178. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Kobyłka Agata, Bogusław Sawicki. 2016. Uwarunkowania rozwoju agroturystyki na obszarach parków krajobrazowych województwa lubelskiego (Conditions for Agrotourism Development in Areas of Landscape Parks in Lublin Voivodeship). *Ekonomia i środowisko* 1 (56): 208-222.
- Kryński Zdzisław. 2003. Czynniki i motywy warunkujące rozwój agroturystyki. [W] *Turystyka wiejska i agroturystyka: stan i perspektywy rozwoju* (Factors and motives conditioning the development of agritourism. [In] *Rural tourism and agritourism: the state and prospects for development*), ed. A. Mirończuk, 142-158. Siedlce: Wydaw. Akademii Podlaskiej.
- Krzyminiewska Grażyna, Jan Sikora. 2003. Socjoekonomiczne aspekty agroturystyki jako czynnika rozwoju obszarów wiejskich w Wielkopolsce. [W] *Turystyka wiejska i agroturystyka: stan i perspektywy rozwoju* (Socioeconomic aspects of agritourism as a factor of rural development in Wielkopolska. [In] *Rural tourism and agritourism: the state and prospects for development*), ed. A. Mirończuk, 89-99. Siedlce: Wydaw. Akademii Podlaskiej.
- Kuźnicka Ewa, Konrad Michałowski, Marek Balcerak, Agnieszka Boruta. 2015. Zwierzęta w gospodarstwie agroturystycznym jako element zwiększający atrakcyjność oferty (Animals on the farm as an element increasing the attractiveness of the offer). *Wiadomości Zootechniczne* LIII (4): 132-137.
- Matlegiewicz Małgorzata. 2015. Agroturystyka – pozarolniczy biznes polskiej wsi (Agritourism - non-agricultural business of the Polish countryside). *Ekonomia i Środowisko* 4 (55): 221-234.
- MSiT (Ministry of Sport and Tourism). 2008. *Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku* (Directions of tourism development until 2015). Warszawa: Ministerstwo Sportu i Turystyki.
- Nitkiewicz-Jankowska Anna. 2005. Agroturystyka w obrębie parków krajobrazowych województwa śląskiego (na przykładzie Żywieckiego Parku Krajobrazowego). [W] *Wybrane zagadnienia z turystyki wiejskiej (Agrotourism within landscape parks of the Silesian Voivodeship (on the example of Żywiecki Landscape Park))*. [In] *Selected issues from rural tourism*), ed. J. Bergier, B. Sawicki, 35. Biała Podlaska: PWSZ im. Papieża Jana Pawła II.
- Przeclawski Krzysztof. 1997. *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki* (Man and tourism. Outline of tourism sociology). Kraków: FHU „Albis”.
- Przezbórska-Skobiej Lucyna, Sławomir Sobotka. 2016. Propozycja delimitacji regionów agroturystycznych w Polsce (Proposal of delimitation of agritourism regions in Poland). *Wieś i Rolnictwo* 2 (171): 173-197, doi: 10.7366/wir022016/08.
- Puciato Daniel, Barbara Woś. 2011. Innowacje jako forma wzbogacenia oferty wybranych gospodarstw agroturystycznych w Górach Świętokrzyskich (Innovation as a form enriching offers of selected agrotourist farms in the saint cross mountains). *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica* 288 (64): 113–124.
- Raport z badania rolników będących użytkownikami gospodarstw rolnych, w tym rolników prowadzących dodatkowo działalność agroturystyczną na terenie woj. podkarpackiego* (Report on the survey of farmers who are users of agricultural holdings, including farmers who additionally carry out agrotourism activities in the Podkarpackie Voivodeship). Zespół ASM Centrum Badań i Analiz Rynku. Kutno 2007.
- Sikora Jan, Anna Jęczynek. 2005. Czynniki wspierające i bariery ograniczające rozwój agroturystyki. [W] *Uwarunkowania rozwoju turystyki związanej z obszarami wiejskimi* (Supporting factors and barriers limiting the development of agritourism. [In] *Determinants of tourism development related to rural areas*), ed. B. Sawicki, J. Bergier, 37-45, Biała Podlaska PWSZ im. Papieża Jana Pawła II.
- Stasiak Andrzej (ed.). 2008. *Rola krajoznawstwa i turystyki w życiu osób niepełnosprawnych* (The role of sightseeing and tourism in the lives of people with disabilities). Warszawa: Wydawnictwo PTTK „KRAJ”.
- Sznajder Michał, Lucyna Przezbórska. 2006. *Agroturystyka* (Agrotourism). Warszawa: PWE.

- Wiatrak Tomasz, Nurzyńska Iwona. 2010. Wsparcie turystyki wiejskiej i agroturystyki w ramach instrumentów wdrażanych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. [W] *Perspektywy rozwoju oraz promocji turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce* (Support for rural tourism and agrotourism within the framework of instruments implemented by the Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture. [In] *Prospects for development and promotion of rural tourism and agritourism in Poland*), ed. C. Jastrzębski, 25. Kielce: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego.
- Zajac Kazimierz. 1988. *Zarys metod statystycznych* (Outline of statistical methods). Warszawa: PWE.
<http://www.dodr.pl/III/4/2/3/2/1/1.pdf>, access: dnia 30.11.2017.
- <http://www.efrwp.pl/przedsiębiorczosc/kredyty-na-agroturystyke>, access: 7.11.2017.
- <http://www.farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/rozpoczecie-dzialalnosci-pozarolniczej-w-nowym-prow,46586.html>, access: 7.11.2017.

Summary

The level of income earned by rural households conducting agricultural activity is lower compared to other types of households. One of the ways to obtain additional financial resources in rural areas is the provision of tourist services (eg. agritourism). The rural areas of the Lubelskie Province are characterized by particularly favourable environmental conditions for the implementation of this type of activity. The aim of the article is to determine the factors influencing the decision to start agrotourism. A hypothesis was formulated that the factor which had the greatest impact on the decision was the need to obtain an additional source of income. Verification of the hypothesis was possible thanks to research carried out in the group of 51 household managers providing agrotourism services. The obtained empirical material allowed to conclude that the most important factor influencing the decision to start agritourism services was the attractive location of the farm household.

Adres do korespondencji
dr Agnieszka Siedlecka (orcid.org/0000-0002-1853-0590)
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska
tel. (83) 344 99 05
e-mail a.siedlecka@wp.pl